

נצרות- עבודה זרה?

פתיחה

בשיעורים הראשונים על המסכת עסקנו בהרחבה בשאלה האם ניתן לשאת ולתת עם עובדי ע"ז לפני יום אידם, ומהו מעמד של גויים אלו בימינו. עסקנו במהות הגזירה וגדרה, ולאחר מכן עקבנו בעקבות ראשוני אשכנז במעמד הגויים שחיו בשכונותם.

אחד הטיעונים המרכזיים לאי הגדרת הגויים בימי הביניים כעובדי עבודה זרה, הינו שהגויים בימינו רק אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, אך אינם מאמינים בכך באמת. בשיעור השבוע נדון במעמד הנצרות כדת, ובשאלה האם הנצרות הינה עבודה זרה, וכתוצאה מכך- האם יש להשליך על הנוצרים החיים בימינו את כל ההשלכות ההלכתיות הנובעות מהדיונים ההלכתיים במסכתנו. נחזור ונדגיש שיש במסכת מימד כפול- השאלה ההלכתית ממי גזרו את ההרחקות, ומנגד יש לדון ברקע החברתי שבו נגזרו הגזירות. בשיעור זה, נבחן האם הנצרות נכנסת לגדר ההלכתי של עובדי עבודה זרה כפי שמובא בתחילת המסכת.

מקורות בגמרא

אומרת הגמרא:

"מתניתין: רבי ישמעאל אומר: שלשה לפנייהם ושלשה לאחריהם אסור; וחכ"א: לפני אידיהן אסור, לאחר אידיהן מותר.

גמרא: אמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל: יום א' לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור" (ז:).

במשנה מובאת מחלוקת בין ר' ישמעאל לחכמים כמה זמן לפני / אחרי ימי חגיגה של הגויים אסור לשאת ולתת איתם. שמואל קובע כי יום ראשון הוא יום איד של ע"ז אך לא נאסר לפניו ולאחרי, וזאת לאור שיטתו כי בגולה נאסר רק יום אידם בלבד¹. דברי שמואל מתייחסים ליום ראשון שהוא כידוע יום חגם של הנוצרים². יש לציין שאין לצפות להתייחסות ישירה במשנה לנצרות הואיל ובתקופתם היה מדובר בכת קטנה וזניחה יחסית. בזמן שמואל בבבל הנצרות כבר החלה להתפשט ואנו מוצאים בדבריו אזכור עקיף לכך שהנצרות הינה עבודה זרה.

בשתי משניות נוספות בפרק א ניתן למצוא התייחסויות עקיפות לנושא. במשנה ג אנו מוצאים פירוש של החגים הנחשבים כאידיהן של הגויים. הגמרא (ח.) דנה במשנה זו ומסבירה מהו כל מועד ומועד. מהגמרא עולה כי ימי האיד העיקריים קשורים לתקופת סוף חודש דצמבר ותחילת ינואר, סביב היום הקצר של השנה. ימים אלו מוכרים לנו היום כימי החגים של הנצרות (חג המולד והסילבסטר). חגים אלו היו בעבר ימי חג אליליים ולאחר מכן ימי חג גם בנצרות³.

הרמב"ם מפרש את המשנה הנ"ל כמתייחסת לימי חגם של הנוצרים, ובעקבות כך הוא כותב את שיטתו לגבי מעמד הנצרות:

"אלו החגים הנזכרים היו מפורסמים באותו הזמן אצל הנוצרים והנלוים אליהם. וכן כל חג אצל כל האומות בכל גלילות הארץ, אם היו עובדי עבודה זרה, יחויב בהם מה שזכר. ודע, שזאת האומה הנוצרית העומדת בטענת המשיח, על חילוף כיתותיה, כולם עובדי עבודה זרה, ואידיהן כולם אסורים, ונוהגים עמהם בכל התורה כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה, ויום ראשון הוא מכלל אידיהן של גויים, ולפיכך אין מותר לשאת ולתת עם מאמין המשיח ביום ראשון כלל בדבר מן הדברים, אלא נוהגים עמהם ביום ראשון כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה ביום אידן, וכך ביאר התלמוד".

דברים דומים אנו מוצאים גם בדברי הרמב"ם על המשנה הבאה. במשנה זו נאמר:

"עיר שיש בה ע"ז חוצה לה מותר היה חוצה לה ע"ז תוכה מותר מהו לילך לשם בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור" (משנה ד).

הגמרא מפרשת את המשנה בדרך דומה למובא בתוספתא, ומפרשת כי מדובר בעיר שיש בה יריד לע"ז, ויש איסור להשתתף ביריד מיוחד זה. לעומת זאת מדברי הרמב"ם עולה פירוש שונה- הרמב"ם מבין שיש איסור להכנס לעיר שיש בה עבודה זרה. נראה כי כוונתו היא להכנס לעיר שיש בה ע"ז קבועה והיא מהווה את מרכז העיר, כדוגמת העיר רומא⁴. בהמשך פירוש המשנה כותב הרמב"ם:

3 אמנם הנצרות שהיתה קיימת בימי הגמרא אינה דומה כלל וכלל לנצרות שהתפתחה עם השנים, אולם חלק מעקרונותיה היו קיימים כבר אז. בהמשך השיעור אנו נדון במעמד הנצרות כפי שהוא כיום.

4 בדרך דומה הסביר פרופ' י. בלידשטיין את המשנה מסיבות מחקריות (בעבודתו לקבלת תואר ד"ר).

1 סברה נוספת לשיטת שמואל יכולה להיות הסברה הפשוטה כי היות ויום איד זה חל בכל שבוע הרי שלא ניתן לגזור על שלושה ימים לפני ואחרי.
2 בדקדוקי סופרים מופיעה גרסה שונה ובמקום יום א' מופיע שם נוצרי.

מדריך באמצעות רוח הקודש. הנצרות מייחסת חשיבות מיוחדת לסקרמנטים⁶ ביחוד ל"טבילה", ל"סעודה הקדושה" ועוד, שהם סמל מוחשי לברית שבין ישו ומאמיניו. נמצא, שלא זו בלבד שהנצרות מאמינה ב'אותו האיש' כאל, אלא שהיא גם עובדת אותו בפולחן מיוחד (הסקרמנטים), וכן בהשתחוויה בעשיית סימן הצלב. כל הדברים הללו היו קיימים בנצרות בתקופת התלמוד והרמב"ם, ועל כן ברורה לחלוטין קביעתו של הרמב"ם שהנצרות היא עבודה זרה גמורה.

ברם, מאז ועד עתה לא נשארו עיקרי הנצרות כפי שתוארו לעיל. בהרבה סוגים של כנסיות, כדוגמת הכנסייה האורתודוקסית, כנסיות מזרחיות לא-אורתודוקסיות והפרוטסטנטים, לא מקבלים את הנחות הנצרות הללו כפשוטן⁷. לדוגמה: בעקבות הרפורמציה, כמו קבוצות נוצריות כסוציניסטים והאוניטרים, שדחו את תורת השילוש הקדוש ואלוהותו של 'אותו האיש'. כמו כן בעקבות הרפורמציה נדחה פולחן הקדושים והאיקונים שהיו מקובלים בכנסייה הנוצרית.

עולה מכאן, שקיימים נוצרים אשר מבטלים את עיקרון הזרות (ביטול השילוש), או שביטלו את הפולחן אך השאירו את השילוש, ויש שאף ביטלו את שני המרכיבים.

אמונת השיתוף

עד כה ראינו את שיטת הרמב"ם שקובע כי הנצרות היא עבודה זרה, והצענו אפשרות לחלק בין פלגים שונים בתוך הנצרות. השאלה של מעמד הנצרות כעבודה זרה היה משמעותי מאוד עבור יהודי אירופה במשך שנות הגלות, ובמיוחד כאשר היהודים החלו לקבל שיוויון זכויות, ונקודות המגע עם הנוצרים גדלו. בעקבות כך אנו מוצאים מגמה במאות טז-יז למצוא פתרון הלכתי למעמד הנצרות. הדיון באחרונים מתחיל בעקבות דברי התוספות בסנהדרין:

6. מושג מרכזי בתאולוגיה ובפולחן של הנצרות, שמשמעותו הסמלים והעשיות הקדושות של הדת הנוצרית. קיימים שבעה סקרמנטים. השנים העיקריים: הטבילה, שהיא הכנסת הנטבל לכנסייה; והסעודה הקדושה, שהיא הפיכת הלחם והיין לבשרו ודמו של 'אותו האיש' בטקס המיסה. הסקרמנטים האחרים הם: אישור, חרטה, משיחה אחרונה, הסמכה לכהונה ונישואין. ראה אנציקלופדיה עברית ערך סקרמנט (כרך כו) עמ' 497-498. מבין כל הסקרמנטים, רק הסעודה הקדושה יכולה להפוך את הדת הנוצרית להיות עבודה זרה, משום שרק בה קיים האלמנט המעשי - האלהת הלחם והיין.

7. על הכיתות השונות והפלגים השונים בנצרות ראה אנציקלופדיה עברית ערך נצרות (כרך כה) עמ' 327-354. כבר עמד הרמב"ם על כך שבעבודה זרה "הם חלוקין באותן הצורות מחלוקת גדולה", והסיבה לדבר: "מפני שהם דברי שקר, והשקר על איזה דבר שיהיה מתרבה ומתרחב בלי ספק" (פיהמ"ש ע"ז ג). מקור דברי הרמב"ם הללו בגמרא שבת קד, א: "מאי טעמא שקר מקרבן מיליה, אמת מרחקא מיליה? שיקרא שכיח קושטא לא שכיח", ובאופן דומה בילקוט-שמעוני בראשית ג.

"...ולפיכך יש לדעת שכל עיר מערי האומה הנוצרית שיש להם בה במה, רצוני לומר בית תפילתם, אשר הוא בית עבודה זרה בלא ספק, הרי זו העיר אין מותר לעבור בה בכוונה, וכל שכן לדור בה..." (פיהמ"ש שם).

שיטת הרמב"ם

כפי שראינו, שיטת הרמב"ם היא שהנצרות נחשבת כעבודה זרה, ולכן ההלכות המופיעות במסכת שייכות כלפי דת זו. הרמב"ם עקבי בשיטתו גם במשנה תורה (פרק ט הלכה ד), כאשר מסתבר שהמקור לדבריו הוא מדברי הגמרא בדף ז עמה פתחנו. הרמב"ם אינו מסביר מדוע הנוצרים מוגדרים עובדי ע"ז אלא רק קובע את מעמדם ההלכתי. נעיין בדברי הרמב"ם ונראה מהן ההגדרות אותם הוא קובע להגדרת עובד עבודה זרה, ומתוך כך ננסה לבאר מהי הסיבה שהנצרות נחשבת עבודה זרה⁵.

בהלכות עבודה זרה הרמב"ם מגדיר מהי עבודה זרה:

"עיקר הצווי בעבודת כוכבים שלא לעבוד אחד מכל הברואים לא מלאך ולא גלגל ולא כוכב ולא אחד מארבעה היסודות ולא אחד מכל הנבראים מהן..." (פ"ב הלכה א).

מדברי הרמב"ם עולה שהגדרת עבודה זרה אינה נובעת רק מהאמונה הכוזבת, אלא כוללת בתוכה גם מעשי פולחן ותפילה. במעשה האקטיבי הזה בעצם עובדים גורם שאינו ה' (כך אנחנו מוצאים שהרמב"ם כותב על פולחן הנוצרים גם בהלכות מלכים (פ"א הלכה ה) כי ישו גרם לעבוד אלוה-מבלעדי ה').

בתוספתא בחולין ב,ב מופיע:

"השוחרט לשום חמה לשום לבנה לשם כוכבים לשם מזלות לשם מיכאל שר צבא הגדול ולשום לשלול קטן הרי זה בשר זבחי מתים".

כלומר, גם מי ששוחרט לשם מיכאל שר צבא הגדול נחשב לעובד עבודה זרה. זה בדיוק מה שישו הנוצרי יצר באמונת השילוש, ובתפיסה כי ישו היה משיח האדם ובכוחו להשפיע טובה לכל המאמין בו.

הבנה זו בשיטת הרמב"ם יכולה להוות פתח להקל לגבי חלק מכתות הנוצרים. כפי שראינו ישנם שני אלמנטים המגדירים את הנצרות כעבודה זרה- הזרות והמעשה. הנצרות מאמינה בנוכחותו המתמדת של 'אותו האיש' בקרב קהילת המאמינים, דהיינו הכנסייה, אשר אותה הוא

5. דיון זה הינו בעקבות מאמרו של אחי הרב דרור ושל גיל נדל בתחומין כב, עמודים 68-78 - 'האם הנוצרים בימינו עובדי עבודה זרה?', והפסקאות האחרונות בעניין שיטת הרמב"ם לקוחות כפי שהן מתוך מאמרו (את המאמר ניתן למצוא גם באתר 'דעת': <http://www.daat.ac.il/daat/mahshevt/natsrut/haim-2.htm>).

והזמן גם הוא ליטול חלק בסנהדרין. בגלל שר' ישמעאל היה כבר בן 83 הוא נמנע מליסוע, אך שלח עם נציגיו את תשובותיו לשאלות ההלכתיות שעלו שם, כדי שידעו מהם הקווים האדומים של ההלכה. נצטט מתוך תשובתו על השאלה האם יש לראות בצרפתים כאחים או נכרים:

"... אבל אע"פ דשם אחוה לא שייך אלא במי שיש ביניהם קרבה, ודאי בין הצרפתים בין שאר אומות שעובדים לאל אחד, כל אחד ואחד לפי יחוד שלהם, הם נחשבים בעיני עם בני ישראל כאחים, לענין שאנו חייבים להתנהג עמהם באהבה ואחוה שלום ורעות, כמו שהדין נותן בין אוהבים ורעים..."

בהמשך דבריו הוא משווה את מעמד הגויים בתקופתו לדין גר תושב⁸.

← בסיום הקדמתו של הרב מענדל שטיינהרט (חי בגרמניה) לספר השו"ת שלו 'דברי מנחם' מופיעה ההערה הבאה:

"וזאת לדעת שבכל מקום שנמצא בספר הלז תיבת 'גוי עכו"ם ונכרי', המובן ממנו על האומות אשר היו בימים בלתי מאמינים במציאות ה', בהשגחה ובשכר ועונש- לא על האומות בזמנינו. ואנחנו מחויבים להתפלל על שלומם כידוע ומבורר כבר בכמה ספרים ואין מן הצורך להאריך".

משיטת המאירי עד ימינו

השיטות שראינו בדברי האחרונים מזכירות את שיטת המאירי שעסקנו בה בשיעורים הקודמים. המאירי חידש מושג חדש של גויים הגדורים בדרכי הדתות, שהם אינם נחשבים עובדי עבודה זרה והם הגויים והנוצרים שחיו בימיו. דברי ה'באר היטב' מזכירים מאוד את דברי המאירי, וזה למרות שהוא לא מזכיר את שיטתו וכנראה הוא כלל לא הכיר אותה. לשאלה זו ישנה נפק"מ גדולה בימינו בנוגע להתייחסות ההלכתית כלפי המיעוט הנוצרי החי בארץ. בעניין זה נכתבו מאמרים רבים ורובם עוסקים ביחס שבין הגישה העולה משיטת הרמב"ם ובין העולה מדברי המאירי⁹. להלכה אנו מוצאים שרבים מן הפוסקים סומכים על שיטת המאירי וחלק כותב כדבריו, בלי להכיר או בלי להביא את המאירי עצמו.

הרב קוק באגרות הראיה כותב במהלך דבריו כי להלכה אנו תופסים כשיטת המאירי:

"...ואע"פ שמשותפין שם שמים ודבר אחר, לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשתף ולפני עור ליכא דבני נח לא הוזהרו על כך" (סג: ד"ה אסור).

התוספות דנים באפשרות שיהודי יעשה שותפות עם גוי, ובמקרים שבהם הישראל יאלץ לקבל שבועה מהגוי. בסיום דבריו תוספות כותב שאין בעיה של שיתוף אצל גויים הואיל ובני נח לא הוזהרו על השיתוף. לפי גישה זו הנצרות אינה נחשבת עבודה זרה הואיל ואין בעיה שגויים יאמינו בה' ובשיתוף עם משהו נוסף ואין זה נחשב עבודה זרה.

עקרון זה עולה גם בדברי השו"ע (י"ד סימן קמח בשם י"א) וכפי שגם מביא השו"ת להלכה בשם הדרכי משה והרמ"א:

"לשון דרכי משה- מיהו בזמן הזה יש להקל מטעם דמקילין להשתתף עמהם עכ"ל. רצונו לומר כמו שכתב בא"ח ס"ס קנ"ז דבזמן הזה מותר להשתתף עמהם שכוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשותפים שם שמים ודבר אחר, ולא מצינו שיש בזה משום לפני עור שאין בני נח מוזהרין על השתוף והוא הדין הכא" (י"ד קנא, ז).

אמנם לא כל האחרונים קיבלו את השיטה הזו, אך אנו מוצאים במספר מקורות כי הרבה מהאחרונים סמכו על חידוש זה, ופסקו שהגויים בסביבתם אינם עובדי עבודה זרה. בשורות הבאות נביא מספר דוגמאות נוספות מן הפוסקים שחיו במאות יז-יח שכתבו כי שכניהם הנוצרים אינם נחשבים עובדי עבודה זרה, והם אינם נכללים בהלכות המניות במסכת עבודה זרה.

← המהר"ל בספרו 'באר הגולה' דן בהלכה שמופיעה בשו"ע (ח"מ סימן תכה) לגבי דין 'מעלין ולא מורידין'. 'באר הגולה' מדגיש כי הלכה זו לא נאמרה לגבי הנוצרים שחיים בסביבתו ובימיו:

"לא אמרו חז"ל דבר זה אלא על העכו"ם שהיו בזמניהם שהיו עובדי כוכבים ומזלות ולא היו מאמינים ביציאת מצרים ובחידוש העולם. אבל אלו הגוים אשר אנחנו האומה הישראלית חוסים בצל שלהם ומפוזרים ביניהם הם מאמינים בחידוש העולם וביציאת מצרים ובעיקרי הדת וכל כוונתם לעושה שמים וארץ כמ"ש הפוסקים והביאו הרמה (א"ח קנו) לא די שאין איסור להצילן אלא אפילו אנחנו מחוייבים להתפלל בשלומן וכאשר האריך בזה בעל מעשה ה' בסדר ההגדה..."

← בשנת 1806 כינס נפוליאון את הסנהדרין של פריז בראשותו של הרב דוד זיצהיים. לא נדון כאן במשמעויות של כינוס זה, ובשאלה האם מסקנותיו של כינוס זה תואמות את ההלכה אלא נעניין בדברי אחד מן החכמים שלא הגיע לכינוס. הרב ישמעאל הכהן ממודינא, מחבר שו"ת 'זרע אמת' היה מגדולי ההלכה באיטליה בדור זה

8 בעניין זה ראה בספרו של ד"ר ב. מבורך- 'נפוליאון ותקופתו, רשומות ועדויות עבריות של בני הדור'.

9 ראה את מאמרו של הרב הרצוג- 'זכויות המיעוטים לפי ההלכה', תחומין ב; הרב גרשוני- 'המיעוטים וזכויותיהם במדינת ישראל לאור ההלכה', תחומין ב; הרב שלמה אבינר- 'יחס היהדות אל העולם הנוצרי', תחומין ח ועוד.

ע"ז כלל. כנגד עקרונות אלו הוא מביא את שיטת הרמב"ם וכותב:

"זו דעת כמעט כל גדולי הפוסקים. אבל דעת הרמב"ם היא כפי שפסק בהלכות ע"ז (פרק ט' הלכה ד', בהוצאות שלא חלה בהם יד הצנזורה): 'אדומים עובדי עכו"ם הם, ויום ראשון הוא יום אידם. לפיכך אסור לשאת ולתת עמם וכו'" (ויש נוסחאות שכתוב בהם "נוצרים" במקום אדומים). ולפי זה, דעתו שנוצרים עובדי ע"ז הם. אעפ"כ יראה לי, שאותם טעמים שנאמרו לגבי עכו"ם ממש, שכבר בזמן התלמוד לא נחשבו לע"ז, והם בחינת מנהג אבותיהם בידיהם, ניתן לומר כן לדעת הרמב"ם גם לגבי נוצרים בזמננו. ועינינו הרואות, שכיום רוב מאמיני הדת הנוצרים אין הם אדוקים בע"ז שלהם כמין שבימי התלמוד. ואף נחלשה בקרבם אמונת השילוש, ויש המסבירים אותה בדרך אליגורית וכדומה. ולכן ניתן לומר גם עליהם מנהג אבותיהם בידיהם. ועכ"פ הרמב"ם הוא יחידי בדעתו זאת. עתה נשתדל להוכיח מכמה הלכות ותשובות של גדולי הפוסקים, שאכן תפיסה זאת שבזמננו אין דין ע"ז ממש אלא מנהג אבותיהם בידיהם, הביאה לשינוי בכמה דינים והלכות ביחסי ישראל לגויי זמננו..." (שם).

במאמר זה הרב חיים דוד הלוי דן בגדר ההלכתי של 'משום דרכי שלום', אך הוא מדגיש שבחלק ניכר מהמקרים אין צורך בכלל זה וניתן למצוא עקרונות אחרים להיתר:

"...לכן, עקרונית לאור כל האמור, חלק גדול ונכבד של יחסי יהודים לשאינם יהודים אינם זקוקים להיתרים של 'דרכי שלום'. אך במדה ומתעוררת בעיה מעין זו, אם ביחסי צבור, או יחיד, זה תפקידו של הרב הנשאל לשקול ולפסוק בכל מקרה ומקרה לגופו. על כגון זה נאמר 'ועמכם בדבר המשפט'" (שם).

ואם ישאל השואל: הא כיצד יוכל פוסק בזמננו להכריע במה שנראה כנגד הלכות קבועות בדברי חז"ל, ואשר לפיהן אין לכאורה מקום להקל ביחסים שבין יהודים לבין נוכרים? תשובתנו היא, שאין בדברינו, ולו שמץ, של סטיה מדברי חז"ל, שכבר בדבריהם נקבעו העקרונות לקביעת ההלכה על פי המציאות המשתנה מדור לדור. לפוסקים בכל תקופה ניתן התפקיד למצוא אלו עקרונות מתאימים למציאות הקיימת בפניהם. זוהי כוחה של תורה שבעל-פה.

"...לבד מה שהעיקר הוא כדעת המאירי, שכל העמים שהם גדורים בנימוסים הגונים בין אדם לחברו הם כבר נחשבים לגרים תושבים בכל חיובי האדם" (אגרת פט).

דברים דומים לשיטת המאירי כותב הרב חיים דוד הלוי. בתחילת דבריו הוא עומד על נקודה חשובה שלא הזכרנו אותה עד כה:

"ביחס לנצרות אף כי מקובל לחשוב שהיא עכו"ם, אין זו אמת. ונבאר הדברים מיסודם להלן, אך נקדים מספר מלים על יחסנו הכללי לנצרות ולנוצרים.

לעם ישראל חשבון ארוך ונוקב עם הנצרות כדת. לא זו בלבד משום שבשמה נשפך דם רב מישראל, וגם השואה הנוראה שבה נטבחו ששה מיליונים מישראל אף היא תוצאה מיחסה ההיסטורי של הנצרות ליהודים, אלא גם ובעיקר משום שהנצרות עיוותה את יסודות היהדות (שממנה הורתה ולידתה) עד בלי הכר. את האמונה התמימה בה' אחד ושמו אחד, שיבשה באמונת השילוש, ובמחי יד עקרה את כל אותן מצוות ודרכי הנהגת היהדות עפ"י הברית אשר כרת ה' עם עמו בצאתו ממצרים... אבל בראיה היסטורית מפליגה, הנצרות הסבה נזק עצום להתפשטות היהדות, משום שכל אותה כמיהה של העולם האלילי לאמונה חדשה (אחרי שהאליליות נמאסה על העולם העתיק ועמדה ליבטל מן העולם) הביאה נהירה רבה ליהדות. עד אשר הופיעה הנצרות והטיפה לדת קלה, מעורטלת מכל מצוות מעשיות. הנצרות היתה אמורה איפוא לקרב את המשיח, אך באמת היא הרחיקה אותו עד מאד. לשבחה ייאמר אך זאת, שהיא סייעה להרחיק את האליליות, ועזרה בכך לטווח היסטורי רחוק ליהדות לעתיד לבוא, כדברי הרמב"ם בסוף הלכות מלכים. ואעפ"כ עלינו להבחין בין נצרות כאמונה לבין נוצרים. עם הנצרות יש לנו חשבון היסטורי ארוך ונוקב, אך לא עם האיש הנוצרי, שכלפיו אנו מצווים לדגול בסיסמתו של בן עזאי: 'זה ספר תולדות אדם - כלל גדול מזה' (מן הכלל "ואהבת לרעך כמוך" שבו דגל ר' עקיבא), שהוא כולל ומקיף את כל הנברא בצלם (אבות גיד).

(תחומין ט, מאמרו בשם 'דרכי שלום').

לאחר הקדמה זה הוא מתחיל דיון הלכתי במעמד הנצרות. בדבריו הוא מראה כי כבר בתלמוד החלה מתנינות כלפי הגויים, ושהם רק אווזים מעשה אבותיהם בידיהם. עקרונות אלו המשיכו בדורות הבאים ובנוסף לכך בני נוח לא הוזהרו על השיתוף ולכן הנצרות אינה